

pisovanju napevov in ritmiziranih oblik ustnega slovstva, kar vrednost zbirke tehtno povečuje in jo približuje zahtevam današnjih načel pri izdajanju tovrstnega gradiva. Naslednja prednost nove zbirke ustnega slovstva iz italijanskega zamejstva je njena dvojezičnost. Vsaka posamezna enota je namreč prevedena tudi v italijanščino, kar je dobrodošlo ne le zaradi medsebojnega spoznavanja treh narodnosti (italijanske, furlanske, slovenske), ampak tudi s strokovnega vidika, saj slovensko gradivo tako omogoča primerjalne razprave in večji odmevni prostor tudi v strokovnih krogih.

Pri ureditvi besedil je upoštevano lokalno načelo, tj. v posamezne razdelke so združena besedila iz ene občine (ki po razsežnostih nekako ustrezajo našim krajevnim skupnostim) in tako se zbiralec pomika od juga proti severu in od vzhoda proti zahodu. Drugače povedano, gre za vidik narečne združitve besedil, kar je očitno predvsem pri prozi, pri pesmih je narečna obarvanost pač manj izrazita, čeprav prisotna. Oblikovnemu ali motivnemu vidiku ureditve besedil, ki bi preučevalcu ustnega slovstva mogoče bolj godil, odpomore analitično kazalo na koncu, v katerem so posamezna besedila razvrščena v naslednje razdelke: pripovedne pesmi; lirске pesmi z več podrobnejšimi razdelki; molitve; legende, pravljice in povedke; mitološka bitja; etnojatrija (= etnomedicina); meteorologija; pregovori, reki, ljudska modrost; igre; glasbila; opisi šeg. S takšno razdelitvijo se mogoče kdo ne strinja popolnoma, vendar je sprejemljiva, ker omogoča

hitrejši dostop do posamezne vrste konkretnega gradiva. Poleg so navedene še kazalke za primerjavo variant iz posameznih zgodnejših zbirk, ki vsebujejo gradivo s tega področja in so zbrane v bibliografskem kazalu knjige.

Na koncu sledi kazalo zemljepisnih imen (s posebno označbo mikrotoponimov), o pisanju katerih je avtor že na marsikaj in marsikje (tudi v JiS) opozarjal.

Zbirko primerno dopolnjujejo tudi fotografije nekaterih informatorjev, bivališč in okolja, v kakršnem je bilo gradivo nabirano, in verjetno je marsikaj od tega po hudem potresu l. 1976 že kar dokumentarne vrednosti.

Škoda, ker je za lep čas zamujena priložnost, da bi zainteresirani dobili tudi akustičen, plastičen zvočen vtis narečij, od koder so objavljena besedila, čemur bi bilo mogoče ustreči z dodano ploščo zvočno najboljših magnetofonskih proznih posnetkov, če ne tudi pétih. Mogoče bi se to dalo uresničiti posebej.

Ljudsko izročilo Slovencev v Italiji ni le uspešen rezultat Merkujeve vztrajnosti in potrpežljivosti, ampak, tudi po njegovih lastnih besedah, vabilo in obveza za nadaljnje izdajanje ustnoslovsvenega gradiva s slovenskega etničnega ozemlja v Italiji, ki ga že težko čakamo, saj nam posamezni objavljeni drobci vedno znova potrjujejo njegovo izjemno pripovedno moč.

Marija Stanonik
SAZU v Ljubljani

Zapiski

K terminologiji v naši znanosti o informacijah

Ob prebiranju slovenskega prevoda knjige, zanimive in koristne za razvoj današnje znanosti, z naslovom »UVODNI TEČAJ O INFORMATIKI — DOKUMENTACIJA«, ki sta jo napisala A. I. Mihajlov in R. S. Giljarevskij na podlagi pogodbe UNESCO s FID (Fédération Internationale

de Documentation), kakor navajata avtorja v predgovoru k svojemu »vodniku«, sta se mi sprožili dve terminološki pobudi k obravnavani tematiki, ki ju naj tu zapišem.

Prva pobuda se tiče notranje diferenciacije ali členitve današnjega naglo razvijajočega se področja znanosti o informacijah in ustreznega poimenovanja njegovih sestavnih ravni.

Druga pobuda zadeva terminološki problem okrog apozicije ali pristavka »znanstvena« v zvezi s kategorijo »informacija«.

1.

Znano je, kako je terminologija na današnjem informacijsko-dokumentacijskem področju še dokaj nedogovorjena in neizčiščena ter zaradi tega neenotna. To najbolje kaže več pojmov oziroma terminov, ki se v okviru tega novega torišča teorije in prakse človekove dejavnosti pojavljajo po obrazcu »idem per idem«: dokumentacija, informacija, dokumentalistika, informatika, dokumentologija, informatologija, znanstveno informacijsko delo, teorija o znanstvenih informacijah itd. Podobno je tudi s pojmi za ljudi, ki to delo opravljajo: informatorji, dokumentalisti, informatiki in informacijski znanstveniki ipd.

Avtorja navedenega dela o današnji informacijsko dokumentacijski dejavnosti predlagata za splošno rabo naslednje štiri nove »nosilne« termine za to področje, ki bi naj zamenjali vse dosedanje: ZNANSTVENA INFORMACIJA, ZNANSTVENO INFORMACIJSKO DELO, INFORMATIKA in INFORMACIJSKI ZNANSTVENIK.

Naša pozornost naj velja med temi novimi predlaganimi pojmi INFORMATIKI. Le-to avtorja takole opredeljujeta: »Informatika je znanstvena disciplina, ki raziskuje ustroj in značilnosti, pa specifične vsebine znanstvenih informacij, kakor tudi njelova znanstveno informacijskega dela, njegovo teorijo, zgodovino, metodologijo in organizacijo«. (N. d. str. 10.)

Ob tem predlaganem pojmu INFORMATIKA ni toliko sporna njegova vsebinska opredelitev, kakršno avtorja podajata, temveč njegova signifikacija, torej njegovo poimenovanje, saj podana definicija avtorjev o informatiki kaže, da gre za znanost, torej za »lógos« oziroma »-logije« o informacijah iz okvira današnjih različnih področij znanosti, ne le za aplikativno področje tovrstnega »lógosa«, torej le za nauk ali stroko o tej novi obliki človekove dajavnosti v zvezi s sodobno znanostjo, to je le za »téhne« o njej.

Da bi mogli bolj pojasniti, na kaj ob tem mislimo in iz česa to ugotovljamo, moramo nekoliko seči v imensko problematiko različnih znanosti in v njihovo zgodovino.

Iz pregleda imen za različne znanosti je mogoče razkriti, kako je enim dal ime sta-

rogrški »lógos« (δ λόγος) v pomenu pojmovanja, razpravljanja in preudarjanja oziroma iz njega izvedena pripona »-logija«, drugim starogrška »téhne« (η τέχνη) v pomenu spretnosti, umetnosti in veščosti. Pripono »-logija« so prek »lógosa« dobivale v svoje ime, kakor vse kaže, tiste znanosti, katerih predmet je bil neki pojav ali proces stvarnosti, ki je zbudil človekovo razmišljajoče zanimanje, preudarjanje in strastno iskateljstvo za vzroki teh pojavov in procesov ter na tej osnovi željo po njihovem objasnjevanju. »Téhne« pa je oblikovala imena tistim znanostim, katerih predmet je bila neka nova človekova dejavnost, praktična aktivnost.

V tem je vzrok, da najdemo med njimi včasih izraženo to razločevanje s tem, da so prve pojmovane in priznane kot (teoretične) znanosti in kot (pozitivne) vede, druge kot nauki in kot stroke. Razvoj še kaže, kako si današnje »znanosti« prizadevajo postati ali »-logije«, če so začele kot stroke, ali kot nauki ene ali druge »téhne«, oziroma si prizadevajo priti do stopnje »téhne«, če so začele zgolj kot »-logije« oziroma kot posamezna področja »lógosa« (t. j. teorije).

Seveda je več tistih, ki si prizadevajo postati teorije in vede. Če dosedanja imena razkrivajo, da teh stopenj še niso dosegla, si pomagajo na dva načina. Ene se trudijo, da postajajo teorije ali znanosti (v ožjem pomenu) o svojem predmetu in da presežejo obeležje »téhne« v svojem imenu — in predvsem seveda v svoji obravnavalni tematiki — tako, da začno govoriti o »meta-področju« ali »meta-disciplini« same sebe. S tem žele poudariti, kako si prizadevajo tudi za filozofsko-logičen vidik obravnavanja svojega predmeta, ne samo za »tehničnega«, kakršno pomenskost pač skriva v sebi ime, ki ga jim je v razvoju dala »téhne« (npr. metaetika, metapedagogika ipd.). Druge pa se trudijo, da postanejo pozitivne vede (to je »-logije«) o svojem objektu s tem, da si začno razvijati empirično raziskovalno metodologijo ter skušajo z njo presegati svojo zgolj teoretično, to je filozofsko-logično usmerjenost ali svojo zasnovanost zgolj v smislu nauka ali stroke o določeni človekovi dejavnosti.

Do teh dopolnilnih premikov v semantiki imen današnjih znanosti pa prihaja zaradi tega, ker se vsako znanostno področje, čimbolj se naglo razvija, tembolj tudi notranje členi po določenih vidikih, ki jih

nekaj, ko so se znanosti rojevale, še ni bilo opaziti.

Ti vidiki so naslednji:

a) Teoretični, to je filozofsko-logični vidik, po katerem postane določeno človekovo sistematično čudenje, zanimanje, razmišljanje in razpravljanje pa opazovanje in predvsem umsko-iskateljsko objasnjevanje nekega novega pojava stvarnosti — novo področje »lógosa«, to je teorije ali znanosti (v ožjem pomenu besede) v okviru celovite človeške ZNANOSTI (t. j. znanosti v najširšem pomenu besede).

b) Empirično-vednostni ali izkušensko-raziskovalni vidik, to je vidik čutno preverjajočega iskanja zakonitosti predmetom, pojavom in procesom stvarnosti. Kadar se izoblikuje takšno novo empirično znanostno-raziskovalno področje ob iskanju vzročnosti in zakonitosti nekim povsem na novo odkritim pojavom in procesom ali novim vidikom že znanih pojavov in procesov, govorimo o novi »logiji«, to je o novi vedi v okviru ali sistemu ZNANOSTI.

c) Izvedenostni, spretnostni, večinski ali »tehnični« oziroma funkcionalni vidik, to je vidik, po katerem se rojevajo novi nauki o človekovi razviti in sistematični vednosti glede neke nove oblike dejavnosti. Ta »znanost o vednosti prakse« ne dobiva v svojem poimenovanju sufiksa »logija«, temveč ji daje »téhne« pripono »ika«, pač po semantični logiki jezika, ki daje znanostim njihova imena (npr. logika, etika, pedagogika ipd.).

d) Postopkovni ali metodični vidik, ki se pa danes vedno bolj lušči iz svoje nekdanje ožine, ko je veljal le za pedagoško področje, saj se vedno pogosteje pojavlja kot integralni vidik v okviru vseh področij znanosti, ved in nauk, če že ne kot nov in samostojen strokovno-področni, to je metodični vidik, pa kot vidik svojevrstnega »treninga« za ustvarjanje določenih pojavnosti oziroma za opravljanje določenih aktivnosti, ki vodijo k nastajanju določenih predmetov, pojavov in procesov. In na tej osnovi se strukturira ta vidik v eno ali drugo strokovno področje ali stroke.

Onkraj teh štirih vidikov, ki se pojavljajo ob notranji diferenciaciji današnjih znanostnih torišč, se pojavlja praktični ali operativni vidik, kateremu je osnova človekov davnski »praksis« in globoko v

njem skrivajoči se koristnosti ali utilitarni oziroma pragmatični vidik (ἡ πρακτική in τὸ πρᾶγμα = dejanje, opravilo, korist).

Ta dva vidika, strogo vzeto, torej ne gresta več v »statusni« okvir globalne človeške ZNANOSTI, je pa treba nanju opozoriti, ker odločilno vplivata na evolucijo in smer razvoja enega ali drugega navedenega vidika in se tako pojavljata v njihovem notranjem razvojnem okviru.

V skladu s temi štirimi vidiki torej moremo govoriti tudi o štirih ravneh notranje diferenciacije vsakega danes razvijajočega se področja ZNANOSTI:

a) raven teorije oziroma teoretične znanosti ali, kratko, znanosti (v ožjem pomenu besede),¹

b) raven posebne oz. pozitivne znanosti ali vede,

c) raven nauka o določeni človekovi dejavnosti in

d) raven določene praktične stroke.

Opazamo lahko, da je neko področje ZNANOSTI razvojno celovito, kadar se »kompletira« v smeri vseh teh štirih kriterijev oziroma ravni, ne pa, kadar ostaja le na enem od njih, največkrat na tistem, na katerem se je najprej v svojem zgodovinskem razvoju pojavilo. Tako se je npr. politika pojavila najprej na praktični in večinski ravni, to je v pomenu nauka o vodenju, upravljanju države (ἡ πόλις = glavno mesto, rojstni kraj, domovina, država), a si danes vse bolj prizadeva razviti tudi svoj nivo teorije ali znanosti (politična teorija) in svoj nivo posebne vede (politologija) ter tudi nivo metodičnosti (metodika političnega dela). Ali npr. psihologija, ki se je najprej pojavila v svojem razvoju na ravni »lógosa«, a se je kasneje razvila do »logije«, to je do pozitivne vede, ter si danes vse bolj prizadeva razviti se tudi na ravni svoje »téhne« (npr. psihotehnika) in svoje metodičnosti ter prakse oziroma »pragme«.

¹ Mogoče bi se kazalo domeniiti ob registraciji distinkcije med znanostjo v ožjem in v najširšem pomenu besede za rabo zapisa z majhnimi črkami (kadar gre za teorijo ali za znanost v ožjem pomenu besede) in za rabo zapisa z velikimi črkami (kadar gre za celovito ali globalno človeško znanost, torej za znanost v najširšem pomenu besede, ki torej vključuje tako teoretične znanosti in pozitivne vede pa nauke o različnih človekovih dejavnostih ter posamezne praktične stroke). V takšni pisni obliki že to distinkcijo uporabljamo v nadaljevanju tega prispevka.

Ves ta ekskurz v zgodovinski razvoj ZNANOSTI, v problem poimenovanja in današnje notranje diferenciacije njenih posameznih področij, nam je bil potreben, da lahko slednjič opozorimo, kako zgrešeno bi bilo, če bi se vsa nova področja znanosti, ki se danes porajajo, ne okoristila z izkušnjami svojih starejših »predhodnic« in bi se torej že takoj ob svojem rojstvu razvijala le na enem ali drugem navedenem integralnem nivoju, ne pa hkrati na vseh štirih ali celo šestih.

Kako je takšna analiza razvoja ZNANOSTI in kako je takšen prikaz imenske problematike njenih posameznih »horizontalnih področij« in njenih posameznih »vertikalnih ravni« potreben, nam ilustrativno kažejo predlogi o tem, kako se naj poimenuje novo področje človekove vednosti, ki se strukturira okrog današnje dokumentacijske in informacijske dejavnosti v okviru sodobne ZNANOSTI.

Zdaj nam bo razumljivo, zakaj imajo prav tako tisti, ki predlagajo za to področje termin INFORMATOLOGIJA, kakor tudi oni, ki predlagajo termin INFORMATIKA. Seveda imajo prav, kolikor pojmujeemo ta dva termina kot signifikaciji, prvič, za vedo o današnjih informacijah ZNANOSTI in, drugič, za nauk o njej. Oba predloga pa sta zmotna, kolikor pledirata, da bi z enim ali drugim poimenovali celotno področje o informacijah v današnji ZNANOSTI in v drugih oblikah današnje človekove dejavnosti (tehniko, turizem itd.).

Sledeč naši podani strukturni analizi celotnega področja današnje ZNANOSTI bi mogli tudi celotno sodobno področje o informacijah porazdeliti po podobnih ravneh:

a) ZNANOST O INFORMACIJAH² — v okviru katere gre za filozofsko-logično tematiziranje narave in vloge današnjih informacij v različnih oblikah človekovega udejstvovanja (npr. tehnika, politika, gospodarstvo, promet, turizem, znanost itd.).

b) INFORMATOLOGIJA — za poimenovanje samostojne vede o informacijah z opredelitvijo, da gre pri njej za pozitivno raziskovanje značilnosti in zakonitosti, ki obvladajo današnje informacije na vseh področjih človekovega udejstvovanja.

c) INFORMATIKA — za poimenovanje tehničnega oziroma aplikativnega vidika te nove znanosti in vede o informacijah, z označitvijo, da gre pri tem za nauk o nastajanju, organiziranju, pretakanju in

funkcioniranju informacij, ki se pojavljajo v današnjih različnih človekovih aktivnostih kot rezultat in so hkrati tudi vzrok za njihov nadaljni razvoj.

d) METODIKA INDOK DELA (SLUŽBE) — za poimenovanje posebne stroke o postopkih, kako je treba ravnati v praksi te posebne in samostojne operative, da se informacije v okviru različnih človekovih dejavnostih hitro pretakajo od emitentov (ustvarjalcev informacij) do recipientov (porabnikov informacij) ter nazaj.

V skladu z znanostjo o informacijah, informatologijo kot vedo, informatiko kot naukom in metodiko INDOK dela kot strokovnim področjem o sodobnih informacijah moremo tudi bolj ustrezno poimenoovati ljudi, ki se z eno ali drugo tematiko ali dejavnostjo ukvarjajo: INFORMACIJSKI TEORETIK, INFORMATOLOG, INFORMATIK in INFORMATOR.

Ob tem pa postaneta tudi odveč termina, ki ju predlagata Mihajlov in Giljarevskij, namreč: ZNANSTVENO INFORMACIJSKO DELO in INFORMACIJSKI ZNANSTVENIK, od katerih bi naj prvi pomenil označitev za celotno to novo področje in drugi označitev za človeka, ki se s tem novim področjem ukvarja.

Upoštevaajoč našo predlagano terminologijo, bi za poimenovanje različnih oblik dela v skladu z nakazano notranjo členitvijo ali diferenciacijo današnjega globalnega področja o informacijah različnih oblik človekove dejavnosti morali govoriti o TEORETIČNEM INFORMACIJSKEM DELU, kadar gre za tvorstna tematsko teoretična prizadevanja, o INFORMATOLOŠKEM DELU, kadar gre za empirično raziskovanje na področju različnih sodobnih informacij (seveda brez pristavka, da gre za »znanstveno informatološko delo«, ker je v takšni terminološki konstrukciji povsem odveč in pleonastično, saj gre v tem primeru za evidentno raven nove vede!), o INFORMACIJSKEM DELU, kadar gre za sistematizacijsko in konkretno študijsko delo v okviru določene informatike ter o INFORMATORSKEM DELU, kadar gre za označi-

² Tu bi še kazalo razmisliti o drugi terminološki sugestiji za poimenovanje tvorstne teorije ali znanosti, to je — INFORMACIJSKA TEORIJA, saj je pojem TEORIJA INFORMACIJ že pomensko zaseden z disciplino, ki »proučuje količinske zakonitosti v zvezi z zbiranjem, prenašanjem in kodiranjem informacij«. (Slovar slovenskega knjižnega jezika, Druga knjiga, Ljubljana 1975, str. 43.)

tev praktičnega strokovnega informacijsko-dokumentacijskega dela.

Z istega strukturno-diferencijskega vidika celotnega današnjega področja o informacijah pa je neuporabna tudi terminološka sugestija **INFORMACIJSKI ZNANSTVENIK**. Prvič, ker je nemara ustrežnejše rabiti predlagani pojem **INFORMACIJSKI TEORETIK**, in drugič, ker je nevzdržno uporabljati ta termin za ljudi, ki delajo — kakor smo videli — na različnih ravneh tega novega današnjega področja o informacijah, to je od teoretičnega razčlenjevanja in raziskovanja do razvijanja te dejavnosti in njenih uslužnostnih storitev.

Nemara se nam ob primeru predlaganih notranje razčlenjenih terminoloških sugestij za oblike dela na tem področju in za ljudi, ki te različne oblike informacijskega dela opravljajo, še dodatno prikaže in potrdi upravičenost podane diferenciacije slehernega današnjega področja v okviru sodobne **ZNANOSTI** in današnjega celovitega področja o informacijah iz okvira različnih človekovih dejavnosti.

(Nadaljevanje sledi)

Franc Pediček

PROGRAM ZA LITERARNE VEDE

Izvršilni odbor področne raziskovalne skupnosti za humanistične in zgodovinske vede RSS je na seji 28. septembra 1977 sklenil pregledati in dopolniti programe strok, ki jih združuje. Na seji 19. oktobra 1977, na katero so bili vabljeni tudi predsedniki strokovnih komisij, je nato izdelal enotne smernice za izdelavo novih srednjeročnih programov. Po teh je predsednik strokovne komisije za literarne vede Jože Koruza sestavil osnutek programa za literarne vede, ki je bil poslan v presojo in dopolnitev članom komisije dr. Štefanu Barbariču, dr. Kajetanu Gantarju, Alenki Glazer, dr. Meti Grosman, dr. Janku Kosu, Igorju Pelanu, dr. Borisu Paternuju, dr. Franu Petretu in Majdi Stanovnik-Blinc. Pismo ali ustno so predlagali popravke in dopolnila Alenka Glazer, dr. Boris Paternu, Majda Stanovnik-Blinc in sestavljalec osnutka. Z upoštevanjem njihovih predlogov je bilo na seji strokovne komisije 1. februarja 1978 sprejeto besedilo programa, s katerim na tem mestu seznanjamo

širšo strokovno javnost,* hkrati pa še krajša inačica za potrebe nadaljnjih razprav v višjih organih Raziskovalne skupnosti Slovenije.

PANOGE IN CILJI STROKE

Literarne vede, kakor so danes razvite na Slovenskem, zajemajo vrsto strok od slavistike, primerjalne književnosti z literarno teorijo, germanistike in romanistike do klasične filologije in orientalistike. Po sistematiki raziskovalnega dela pa jih lahko delimo v pet panog: slovenska literarna zgodovina, literarna teorija, primerjalna književnost, literarne zgodovine drugih narodov in zgodovina slovenske slovstvene vede.

Slovenska literarna zgodovina ima po logiki stvari med literarnimi vedami na Slovenskem prioriteto mesto in postavlja posebne naloge tudi drugim panogam literarno teoretičnega in zgodovinskega raziskovanja. Za njen smotrni in neoviran razvoj so v sedanji družbeno politični situaciji zagotovljeni vsi notranji pogoji. Zaradi posebne družbene vloge slovenske literature in njenega pomena za socialno ozaveščanje Slovencev je bila doslej slovenska literarna zgodovina kljub velikim strokovnim dosežkom in visoki ravni v dobrih meri usmerjana s tendencami različnih meščanskih ideologij; tako so ostajala nekatera ključna vprašanja slovenske slovstvene preteklosti bodisi pristransko tolmačena ali zanemarjana. Naš čas pa omogoča stvariti in s predhodki neobremenjen znanstven pristop k zgodovinskemu gradivu. Dialektično materialistična zgodovinska metoda preučevanja družbenih in od njih odvisnih kulturnih silnic, ki so v preteklosti ustvarjale pogoje za nastajanje in razvoj slovenskega slovstva ali zavirale njegovo rast, povezana s primerno uporabljanimi imanentno literarnimi metodami razčlenjevanja in vrednotenja literarnih del, ustvarja možnost, da se bomo priklopili do stvarne in dognane podobe slovenske literarne preteklosti. V skladu s tem se zastavljajo slovenski literarni zgodovini tudi literarno sociološke naloge od preučevanja slovstvene ustvarjalnosti različnih družbenih plasti in ne le reprezentativnega literarnega standarda do problema odmev-

* Program za jezikoslovje, katerega osnutek je pripravila dr. Breda Pogorelec, bomo objavili v eni prihodnjih števil. Program za etnologijo, tj. osnutek zanj dr. Vekoslava Kremenška in polemične pripombe, je objavil Glasnik SED 1977, str. 45–56.

K terminologiji v naši znanosti o informacijah

(Nadaljevanje in konec)

2.

Nadalje je terminološko sporno, da ob pojmu ali terminu »informacija« — vsaj v naši jezikovni rabi, ko govorimo o informatiki — dosledno uporabljamo pristavek »znanstvena« in zagadelj vselej govorimo o »znanstveni informaciji«.

Ta apozicija pa je nesprejemljiva, ker jo enako uporabljamo v obeh primerih, to je, prvič, ko gre za znanost o pojavu informacij iz okvira današnjih različnih človekovih dejavnosti, torej ko gre za ZNANOST O INFORMACIJAH, in drugič, ko gre za znanost o posebni vrsti teh informacij, to je, ko gre za ZNANOST O INFORMACIJAH V ZNANOSTI, bodisi v okviru sodobne globalne znanosti bodisi v okviru različnih njenih današnjih področij ali v okviru različnih njenih današnjih disciplin.

To pa pomeni, drugače povedano, da smo začeli govoriti o »znanstveni informaciji« v primeru, ko gre za informacijo, ki je rezultat določene ZNANOSTI O INFORMACIJAH, in v primeru, ko gre za informacijo iz sodobnih znanosti, njenih področij ali disciplin kot predmetu ali objektu ZNANOSTI O INFORMACIJAH V ZNANOSTI.

Če bi hoteli biti terminološko dosledni, bi pristavek »znanstvena« smel pripasti le tisti informaciji, ki je rezultat ZNANOSTI O INFORMACIJAH, torej znanosti, ki proučuje in raziskuje pojav informacij v različnih človekovih dejavnostih. To bi pa bil terminološki nesmisel, saj bi v doslednejši formulaciji v tem primeru morali govoriti o »znanstveni informaciji iz znanosti o informacijah«.

Vendar je apozicija »znanstvena« v povezavi s pojmom »informacija« tudi vsebinsko, to je tematsko nesprejemljiva, ne le formalno terminološko. To zaradi tega, ker smemo svojilniško apozicijo »znanstven, -a, -o« (of science) uporabljati le v zvezi z vsem tistim, kar je neposredni rezultat določeno vodenega in opravljanega teoretičnega ali empiričnega raziskovalnega dela v okviru različnih področij ZNANOSTI ter

je zaradi tega integralni del globala ali posameznih vej ZNANOSTI. To pa je npr. znanstveno spoznanje, znanstvena teorija, znanstveni teorem, znanstveni nauk, znanstveno mišljenje, znanstvena metoda, znanstveni pojem itd.

Vse drugo, kar je le posredni učinek delovanja na različnih področjih ZNANOSTI ali kar je le v določeni drugotni zvezi z ZNANOSTJO kot celoto ali z njeno posamezno vejo (področjem, disciplino), pa sme biti opremljeno le z atributivno apozicijo »znanosten, -a, -o« (scientific), ki označuje določeno pripadnost ZNANOSTI ali povezanost z njenimi posameznimi področji, ne označuje pa integralnega dela ali rezultata ZNANOSTI in njenih posameznih vej.

To pa pomeni, da moramo tudi v zvezi z informacijo kot predmetom sodobne ZNANOSTI O INFORMACIJAH uporabljati le pridevniški pristavek »znanosten, -a, -o« in smemo tako govoriti tudi v tem primeru le o »znanostni informaciji«, saj nobena informacija, tudi kadar gre za okvir ZNANOSTI O INFORMACIJAH, ni neposredni rezultat te znanosti, temveč le medialni ali transferski člen med različnimi rezultati tako ZNANOSTI O INFORMACIJAH kakor tudi različnih posameznih področij ali disciplin na eni strani ter spreminjanjem prakse ali nadaljnim razvijanjem znanosti, ki te neposredne rezultate nujno potrebuje, na drugi strani.

Če pa informacija kot pojav sodobne ZNANOSTI in njenih posameznih področij ni njen ali njihov neposredni rezultat, temveč le njihova določena medialna ali transferska oblika, forma oziroma sporočitveni ali diseminacijski nosilec znanstvenih rezultatov, ji nikakor ne pripada svojilniški pristavek »znanstvena«, temveč pridevniški pristavek »znanostna«.

Vse to pomeni, strnjeno rečeno, da je pojem »znanstvena informacija« najprej nesprejemljiv, ko gre za njegovo napačno uporabljeno pripadnost ZNANOSTI O INFORMACIJAH, in ko gre zatem za njegovo izvedenost iz nje.

Nič boljše usodo ni mogoče priznati na osnovi podobne argumentacije pojmu »znanstvena informacija«, ko gre za njeno pripadnost ali izvedenost iz ZNANOSTI

O INFORMACIJAH V ZNANOSTI, čeprav se na prvi pogled kaže, da bi pa bil v tem primeru zaradi dvojne »udeleženiosti« znanosti pojem »znanstvena informacija« sprejemljiv.

Vendar temu ni tako. Kakor smo ugotovili v zvezi z ZNANOSTJO O INFORMACIJAH, da so informacije le sporočitveni nosilci neposrednih rezultatov ZNANOSTI kot celote in njenih posameznih področij, moramo isto ugotoviti tudi za informacije iz različnih področij ali vej ZNANOSTI. Prej ali slej nam zatorej tudi v tem primeru ostaja opravičenost, da govorimo le o — »znanostnih informacijah«.³

Toda globlji razmislek o takšni terminološki rešitvi tega vprašanja nam razkrije, da je pojem »znanostna informacija« uporaben le, kadar pri tem mislimo na »znanost nasploh«, torej na znanost kot posebno obliko človekove dejavnosti. V tem primeru je pridevniška apozicija »znanostna« enako uporabna za tovrstne informacije, kakor za različna druga področja človekovega udejstvovanja, kot so npr. gospodarstvo, promet, turizem, zdravstvo itn. Zaradi tega je tudi docela ustrezno, da v teh primerih govorimo o gospodarskih, prometnih, turističnih in zdravstvenih informacijah.

Povsem neustrezna pa se nam izkaže raba takšne pridevniške apozicije, ko gre za posamezna torišča, veje ali discipline ZNANOSTI.

Uporabljajoč pravilo pridevniške apozicije v zvezi s tovrstnimi informacijami bi npr. morali govoriti o matematičnih, fizikalnih, geografskih, pedagoških, psiholoških informacijah itd.

Razvidno pa je, da po pravilu pridevniške apozicije izoblikovani pojmi za informacije iz teh in drugih posebnih področij, vej ali disciplin znanosti pomenijo nekaj drugega, kakor kar mislimo z njimi označevati. Pojem »matematična informacija« namreč ne pomeni eo ipso in samo informacije, ki ima svoj vir v enem ali drugem spoznanju matematike kot posebne znanosti, temveč pomeni tudi vsakršno informacijo, ki je številčne narave. Ali: pojem »pedagoška informacija« ne pomeni le, da gre v tem primeru za neko novo ali relevantno informacijo iz pedagoške znanosti, temveč da gre za neko informacijo, ki se tiče vzgoje in izobraževanja otroka ali otrok itd.

To nam pa kaže, kako moramo v primerih informacij iz posameznih področij, vej ali

disciplin znanosti uporabljati samostalniški apozicijski konstrukt, to je: pojem »informacija« + navedba posebne znanosti, iz katere neka informacija izvira (npr. informacija(-e) iz matematike, informacija(-e) iz fizike, informacija(-e) iz kemije, informacija(-e) iz pedagogike itd.

V zaključku je potemtakem mogoče reči dvoje:

a) Kadar gre za informacije iz ZNANOSTI v najširšem pomenu besede ali iz znanosti kot svojevrstne oblike človekovega udejstvovanja v krogu ostalih oblik, takrat imamo na voljo dve terminološki rešitvi: »znanostna(-e) informacija(-e)« ali pa »informacija(-e) iz znanosti«.

b) Kadar pa gre za informacije iz posameznega ali posebnega področja (veje, discipline) znanosti, smemo uporabljati le nakazano terminološko rešitev: pojem »informacija« + poimenitev konkretne znanosti, npr. informacije iz fizike, informacije iz pedagogike, informacije iz kemije itd.

3.

Če to terminološko solucijo še uporabimo na nekaterih drugih pojmih iz sklopa o informacijah, potem je treba opozoriti, da niso uporabni pojmi, kot so »Znanost o pedagoških informacijah«, »Znanost o fizikalnih informacijah«, »Psihološka informatologija«, »Medicinska informatika«, »Metodika kriminološkega INDOK dela (službe)« ipd., temveč da je treba v primerih tovrstnih sestavljenih pojmov dosledno uporabljati ob terminih »informacije«, »znanost o informacijah«, »informatologija«, »informatika« in »metodika INDOK dela (službe)« samostalniški in ne pridevniški apozicijski konstrukt. To pomeni, da je treba dosledno uporabljati te pojme v naslednjih terminoloških oblikah: »Znanost o informacijah v pedagogiki«, »Znanost o informacijah v fiziki«, »Informatologija v psihologiji«, »Informatika v medicini«, »Metodika INDOK dela (službe) v kriminologiji« ipd.

Z vsem tem pa smo vključno opozorili tudi na nekatere druge, zelo neustrezne ter-

³ Takšna distinkcija med svojilniško in pridevniško apozicijo je že udomačena v pojmih, ki so v zvezi z umetnostjo. Govorimo npr. o umetniški sliki, pesmi, predstavi, o umetniškem delu, filmu, kipu ipd., toda o umetnostni teoriji, zgodovini, šoli, smeri itn.

minološke sklope, ki se nam vse bolj pogosto pojavljajo na posameznih področjih znanosti.

Gre na primer pri tem za pojme »znanstveno raziskovanje«, »psihološka statistika«, »pedagoška metodologija« in še za kopico drugih podobnih, ki so izoblikovani po istih pojmovnih modelih v zvezi z različnimi drugimi posebnimi področji (vejami, disciplinami) znanosti.

Opozoriti je treba ob tem, da bi bilo ustrežnejše, če bi uporabljali v vseh teh primerih, v katerih so se nam tako razpasli pridevniški apozicijski konstrukti, namesto le-teh samostalniške, kar bi pomenilo, da bi začeli dosledno govoriti le o »raziskovanju v znanosti« oziroma o »raziskovanju v matematiki« (fiziki, kemiji, geografiji, zgodovini, psihologiji, sociologiji itd.), ne pa da govorimo o »matematičnem raziskovanju« (fizikalnem, kemijskem, geografskem, zgodovinskem, psihološkem, sociološkem itd.), ker ti pojmi pomenijo nekaj drugega kakor prvi in ker »raziskovanje« ni aksiomatično pripadno samo znanosti, temveč na različnih svojih ravneh vsem oblikam človekovega udejstvovanja, samo da je »raziskovanje v znanosti« najvišja razvojna oblika raziskovanja, najbolj zahtevna in da daje najvišje spoznavne in aplikativne rezultate.

Isto velja tudi za terminološke konstrukte, ki si jih oblikujemo iz pojmov »statistika« in »metodologija« ter pridevniške apozicije iz imen posameznih znanosti. To pomeni, da nikakor ne kaže še naprej vztrajati pri napačni rabi pojmov, ki so se nam povsem udomačili, kot npr. »Psihološka statistika«, »Matematična statistika«, »Medicinska statistika«, »Pedagoška metodologija«, »Sociološka metodologija«, »Zgodovinska metodologija« itd. Te pojme je namreč treba dosledno uporabljati, sledeč terminološki rešitvi v zvezi s pojmom »informacije« v različnih znanostih in v zvezi s pojmom »raziskovanje«, po istem pravilu in je zatorej treba govoriti o »Statistiki v psihologiji«, »Statistiki v matematiki«, »Statistiki v medicini«, »Metodologiji (raziskovanja) v sociologiji«, »Metodologiji (raziskovanja) v zgodovini« itd.

* * *

Mogoče se kažejo na prvi pogled ta vprašanja nepomembna. Toda prezreti ne smemo — in to prav zaradi tega, ker na to vse preveč pozabljamo — da konstitutivne sestavine sleherne posamezne znanosti niso

samo njen predmet in metodologija pa aksiomatika in sistematičnost spoznanj, temveč tudi čimbolj izčiščena terminologija kot temeljni pogoj za možnost notranje in zunanje komunikacije vsake posamezne znanosti z družino svojih disciplin in z družino drugih znanosti.

Kar velja za vsako znanost, velja toliko bolj še za znanost o informacijah v okviru različnih njenih področij, saj je ta rojevajoča se današnja znanost o informacijah tesno vezana prav na terminologijo vsake posamezne znanosti.

Franc Pediček
Bled

O šolskem listu Trate in o odličnem mentorskem delu v šoli

Za moje pojme neznanstveno odličen primer šolskega literarnega glasila so Trate, ki jih pišejo in izdajajo učenci literarnega krožka na osnovni šoli Cvetko Golar v Škofiji Loki; njihov mentor je profesor Miha Mohor. Mogoče izvira navdušenje iz tega, ker smo se že nekako odvadili pri takšnem delu srečevati z iznajdljivo ambicijo — voljo, znanjem in močjo, potrpljenjem, ki znajo in zmorejo iz mladega deklča in fantiča izvabiti sicer resno, pa spet po vloženem delu, veselju in tudi po rezultatih čisto nešolsko besedilo! Literarni krožki s svojimi glasili so prepogosto naključna paberkovališča, ki se ne znajo in ne zmorejo tesneje vključiti v redno šolsko delo in življenje; preradi gojijo nekakšne navivne literarne šablone, ki prav nerade skrivajo neiznajdljivo željo po sorodstvu s kakšnimi Cankarjevimi berili!

Od loških Trat sem dobil v roke štiri zvezke; dva od njih nosita podnaslov Iz zakladnice našega slovstva. Kaj je v njih? Vrsta sestavkov s prikazi pomembnejših starih tekstov, pesnikov in pisateljev iz Škofje Loke in okolice: od stoletja starih zapiskov slovenskih imen za mesece preko Cegnarja in Tavčarja do Vladimira Kavčiča in Blaža Ogorevca. — Kakor je mogoče sklepati, je delo potekalo nekako takole: najprej je mentor vse krožkarje zbral na uvodni uri, kjer jim je po imenih in s kratkimi označitvami prikazal bogastvo loškega prispevka slovenski literaturi, določil lokacije, ki so za ta del zanimive — te so bile kajpak marsikomu v krožku znane, domače, kar sosedne, da se mu je sam